

Naturvårdsverket
Anders Bussqvist
Anders.bussqvist@naturvardsverket.se

Arkeologikonsult Sverige AB
[Redacted]
[@arkeologikonsult.se](mailto:[Redacted]@arkeologikonsult.se)

Beslut om arkeologisk förundersökning av fornlämningar vid Järle kvarndamm, L1980:2038 och L1980:2481, Nora kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Örebro län beslutar att en arkeologisk förundersökning ska utföras inom fornlämning L1980:2481 och L1980:3038, samt de tillhörande lämningarna för dessa verksamheter, Nora kommun (bilaga 1).

Kostnaden för undersökningen ska betalas av Naturvårdsverket i enlighet med dennes kostnadsansvar.

Länsstyrelsen utser Arkeologikonsult Sverige AB (Arkeologikonsult) att utföra den arkeologiska förundersökningen.

Beslutet är giltigt till och med 2028-12-31.

Villkor för företagaren

- Ni ska uppfylla ert kostnadsansvar genom betalning till undersökaren. En specificerad redovisning av kostnaderna finns i bifogad undersökningsplan (bilaga 3).
- Berörd personal hos er och underentreprenörer ska vara informerade om och följa beslutet.
- Ni ansvarar för att marken är tillgänglig för undersökningen och att Arkeologikonsult har tillträde genom att nödvändiga tillstånd finns.

Villkor för undersökaren

- Undersökningen ska utföras av Arkeologikonsult i enlighet med bifogade förfrågningsunderlag och undersökningsplan (bilaga 2 och 3).
- En avvikelseanmälan ska omedelbart göras till Länsstyrelsen om det uppstår omständigheter som förändrar förutsättningarna eller påverkar villkoren i bifogade förfrågningsunderlag och undersökningsplan.
- Vid ett eventuellt avbrytande av den arkeologiska förundersökningen har undersökaren endast rätt till ersättning för utfört arbete och skälig avvecklingskostnad.
- Ni ska fakturera Naturvårdsverket för upparbetade kostnader. Faktureringen ska ske enligt överenskommelse mellan Naturvårdsverket och Arkeologikonsult. Slutfakturerings får inte ske innan rapport har färdigställts.

Motivering till beslutet

Motivering till antikvarisk status

Fornlämningarna L1980:3038 och L1980:2481 består av lämningar efter äldre industrier som är kopplade till vattnet. Det är ett hytt- och hammarområde samt lämningar efter en såg.

Dammanläggningen, som också utgör bro över området, ligger centralt i området och utgör fornlämning med anknytning till de äldre verksamheterna. Dammen/bron är samtidigt även en del av en äldre landsväg och kopplat till både väg och bro är stenalvsbron L1980:2480. Över hela området finns den planerade (men inte genomförda) stadsbildningen över Järle stad, L1980:2910.

Länsstyrelsen bedömer att de industrihistoriska lämningarna uppfyller rekvisiten i 2 kap 1 och 1a §§ kulturmiljölagen (1988:950) KML, för att vara fornlämning.

Enligt 2 kap 1 § KML ska en lämning uppfylla följande tre rekvisit för att vara fornlämning och därmed omfattas av lagens skydd. De vara lämningar efter *människors verksamhet under forna tider*, som har tillkommit genom *äldre tiders bruk* och som är *varaktigt övergivna*.

Verksamheter har bedrivits sedan åtminstone 1500-tal och bland de olika verksamheterna finns både hytta, hammare, kvarn och såg. Dammanläggningen med dess funktion att kontrollera vattenkraften är en förutsättning för respektive verksamhet. Just denna funktion med vatten som kraftkälla används inte längre inom dessa typer av verksamheter vilket pekar mot ett äldre tiders bruk. Idag finns kvarnen kvar medan resterande verksamheter är övergivna.

För att vara fornlämning ska en lämning dessutom ingå i den uppräknings av olika typer av lämningar som görs i samma paragraf. Lämningarna efter verksamheterna vid vattnet omfattas av punkt 5, lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång.

Enligt 2 kap 1a § måste en lämning för att vara fornlämning kunna antas ha tillkommit innan år 1850. Som tidigare nämnts startade verksamheterna upp under 1500-talet och har sedan avlöst varandra. Kvarnverksamhet har funnits i flera generationer med första belägg från 1700-tal. Sågen har funnits parallellt med kvarnen och området i sin helhet är att betrakta som fornlämning efter alla de verksamheter som har bedrivits innan år 1850.

Motivering av arkeologisk förundersökning

Inom området finns kända fornlämningar som kommer att beröras av den partiella utrivningen av dammanläggningen. Länsstyrelsen bedömer att en arkeologisk förundersökning ska utföras för att få bättre kunskap om fornlämningarna och hur de kommer att påverkas av de kommande arbetena.

Förundersökningen ska fastställa fornlämningarnas omfattning och beståndsdelar och ge Länsstyrelsen ett fördjupat beslutsunderlag inför fortsatta åtgärder. Resultatet kan även användas som planeringsunderlag av Naturvårdsverket.

Beskrivning av ärendet

Naturvårdsverket planerar att genomföra en partiell utrivning av Järle kvarndamm genom att ta bort de dämmande delarna av dammen som löper över Järleån. Bropelarna och bron över ån kommer att bibehållas. Vid utrivningen kommer även biotopvårdande åtgärder ske i ån. Syftet är att skapa fria vandringsvägar för den vattenlevande faunan så att gynnsam bevarandestatus kan uppnås.

För att kunna genomföra åtgärderna krävs tillstånd enligt miljöbalken och efter många års förstudier söktes under början av 2020 tillstånd till utrivning av del av vattenanläggning. Ärendet avgjordes i mark- och miljödomstolen 2021-03-18 och domen överklagades till Mark- och miljööverdomstolen där överklagandena avslogs 2023-06-14. Även detta beslut överklagades till Högsta

domstolen men 2024-12-16 meddelades att provningstillstånd inte ges.

Länsstyrelsen har tidigt i processen varit tydligt med att fornlämningar berörs av de planerade åtgärderna och att det inför detaljprojektering krävs mer kunskap av de ingående delarna av fornlämningarna. Även tidigare beslut om arkeologisk förundersökning har överklagats till Förvaltningsrätten men överklagandet avslogs. Arbetet har under tidens gång förändrats och Naturvårdsverket kom under 2024 in med en reviderad ansökan som innebär att tillfartsväg endast behöver ske från söder och inte från norr.

En beskrivning av fornlämningarna och fornlämningsmiljön finns i beskrivet i förfrågningsunderlag och undersökningsplan.

Val av undersökare

Valet motiveras av att Arkeologikonsult, uppfyller nödvändiga krav på kompetens och lämplighet.

Länsstyrelsen har utsett Arkeologikonsult genom direktval. Kostnaden understiger 5 prisbasbelopp, som är gränsen för när ett anbudsförfarande kan krävas.

Kostnader

Naturvårdsverket har av länsstyrelsen skriftligen erhållit information om kostnadsansvar och beräknad kostnad.

Kostnaden är beräknad till 174 200 kr exklusive moms. Giltighetstid för den beräknade kostnaden finns i bifogad undersökningsplan.

Information

Naturvårdsverket och Arkeologikonsult bör snarast träffa avtal utifrån de förutsättningar som anges i detta beslut. Kontaktpersoner framgår av undersökningsplanen.

Resultatet av den arkeologiska förundersökningen förmedlas av Länsstyrelsen.

Detta beslut är fattat enligt 2 kap. kulturmiljölagen. Behövs tillstånd enligt någon annan lag får detta sökas särskilt.

Bestämmelser som beslutet grundar sig på

Beslutet fattas med stöd av 2 kap 13 och 14§ kulturmiljölagen (1988:950) och Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd om uppdragsarkeologi (KRFS 2017:1 och 2018:6). Val av undersökare har skett i enlighet med 19-20 §§ i Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd om uppdragsarkeologi (KRFS 2017:1) samt 7 § Kulturmiljöförordning (1988:1188).

Ni kan överklaga beslutet

Se information nedan hur ni kan överklaga beslutet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tillförordnad enhetschef Per Evenhamre med antikvarie Maria Waldebrink som föredragande.

Bilagor

1. Karta över undersökningsområdet
2. Förfrågningsunderlag
3. Undersökningsplan

Kopia med bilagor

Riksantikvarieämbetet, via ASK

Nora kommun, nora.komun@nora.se

Örebro läns museum, info@olm.se

Norconsult, per.granstrom@norconsult.se

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Så här överklagar ni beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Örebro län antingen via e-post; orebro@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Örebro län, 701 86 Örebro.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nå dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

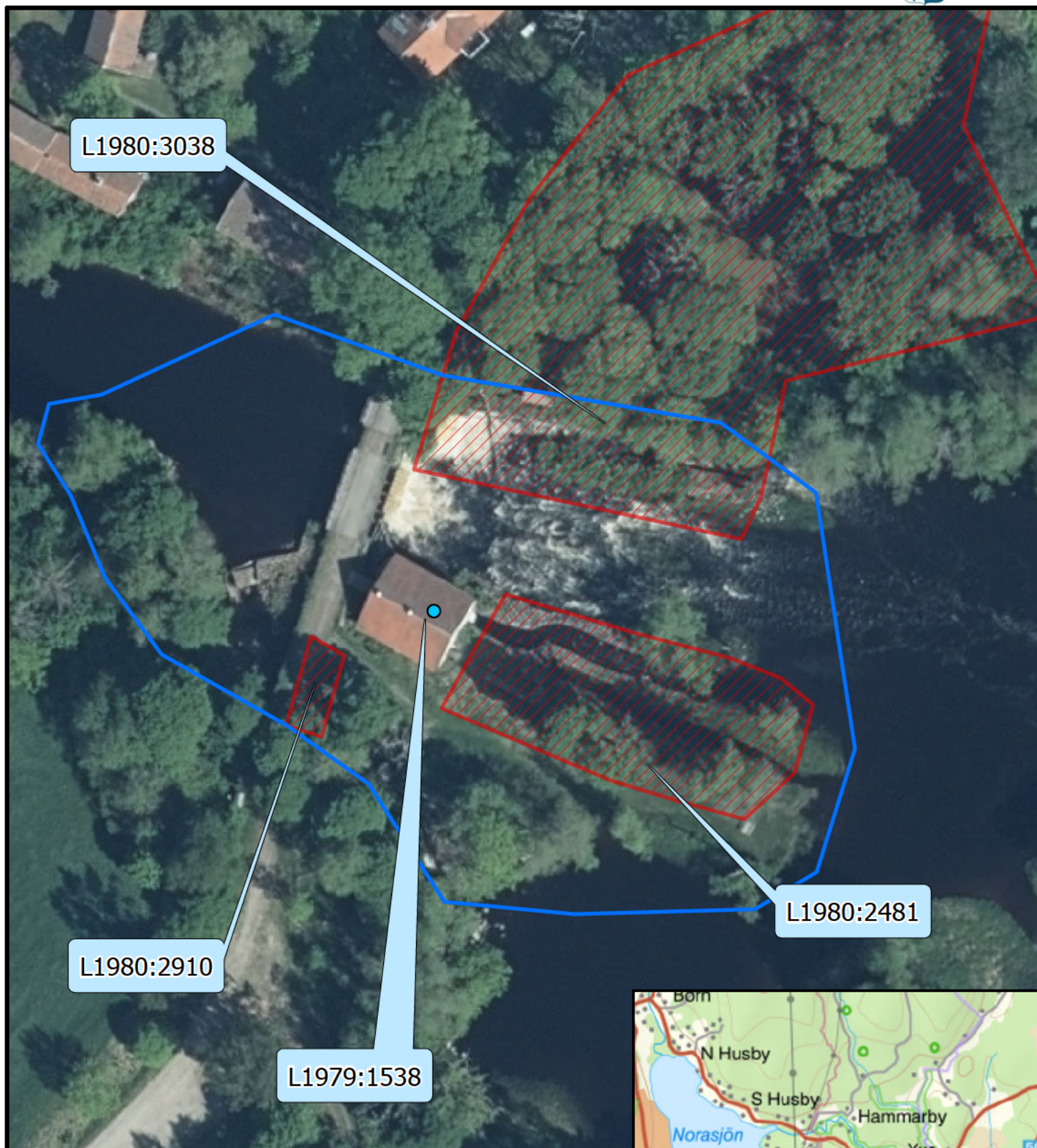
Om ni har handlingar som ni anser stödjer ert överklagande bifogar ni kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 25 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet uppge sitt namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, orebro@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-224 80 00. Ange diarienummer 3900-2024.

Teckenförklaring

Fornlämning	Ej kulturhistorisk lämning
Möjlig fornlämning	Område förundersökning
Övrig kulturhistorisk lämning	

0 12,5 25 50 Meter

Page 7 of 233

